

ДИНИЙ ЭКСТРЕМИЗМ БИЛАН БОҒЛИҚ ЖИНОЯТЛАРНИ ТЕРГОВ ҚИЛИШДАГИ МУАММОЛАР

Абдумалик КАРИМОВ

Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети мустақил
изланувчиси

ПРОБЛЕМЫ РАССЛЕДОВАНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С РЕЛИГИОЗНЫМ ЭКСТРЕМИЗМОМ

Абдумалик КАРИМОВ

Самостоятельный соискатель Университета общественной безопасности
Республики Узбекистан

PROBLEMS OF INVESTIGATION OF CRIMES ASSOCIATED WITH RELIGIOUS EXTREMISM

Abdumalik KARIMOV

Independent applicant of the University of Public Safety of the Republic of
Uzbekistan

Аннотация: Бугунги кунда, Ўзбекистонда диний экстремизмга қарши кураш бўйича самарали тизим яратилди. Натижада, сўнгги йилларда фуқароларни диний экстремистик оқимлар таъсирига тушиб қолиш ҳолатлари ҳам сезиларли даражада камайдди. Аммо, шу билан бирга, ахборот технологиялари ва Интернет тармоғидан ДЭТ аъзоларининг кенг фойдаланиши, кибермаконда процессуал ҳаракатларни ўтказиш тартиби мукамал ишлаб чиқилмаганлиги ҳамда соҳани тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда бўшлиқларнинг мавжудлиги каби муаммоларнинг сақланиб қолаётганлиги мазкур турдаги жиноятларни тергов қилишда қийинчиликларни юзага келтирмоқда.

Аннотация: На сегодняшний день в Узбекистане создана эффективная система противодействия религиозному экстремизму. Как следствие, в последние годы значительно снизилось и количество случаев попадания

граждан под влияние религиозно-экстремистских течений. Однако в то же время сохраняются такие проблемы, как широкое использование сотрудниками информационных технологий и сети Интернет, порядок проведения процессуальных действий в киберпространстве, наличие пробелов в нормативных правовых документах, регулирующих сферу, создают трудности в расследовании данного вида преступления.

Annotation: To date, an effective system for countering religious extremism has been created in Uzbekistan. As a result, in recent years, the number of cases of citizens falling under the influence of religious extremist movements has also significantly decreased. However, at the same time, such problems remain as the widespread use of information technology and the Internet by employees, the procedure for conducting procedural actions in cyberspace, the presence of gaps in the regulatory legal documents regulating the sphere, create difficulties in investigating this type of crime.

Калит сўзлар: диний экстремизм, терроризм, суриштирув ва дастлабки тергов, жиноят иши, ЖПК, ЖК.

Ключевые слова: религиозный экстремизм, терроризм, дознание и предварительное следствие, уголовное дело, уголовно-процессуальный кодекс, уголовный кодекс.

Keywords: religious extremism, terrorism, inquiry and preliminary investigation, criminal case, code of criminal procedure, criminal code

Амалиётда фаолият олиб бораётган экспертларнинг фикрига кўра, ҳозирда энг кўп учраётган ҳолат бўлиб, интернет ва ижтимоий тармоқларда ДЭТларнинг жамоат йиғилишларини масофадан туриб ўтказиш ҳамда оқим ғояларини интернет тармоғи орқали тарқатиш ҳисобланади.

Жиноятнинг ушбу усулда содир этилиши, тергов органларининг ҳам дастлабки тергов ҳаракатларини ўтказиш жараёнини ўзгартиришига сабаб бўлди. Чунки, бу турдаги жиноятларда жиноят жойи – объект мавжуд эмас.

Интернет ва ижтимоий тармоқларда ДЭТ йиғинлари ҳамда тарғиботини ўтказётган шахс (субъект) ҳақида ҳеч қандай маълумотлар аниқ бўлмайди. Улар асосан аноним исмлар (ник)дан фойдаланган ҳолда фаолиятини олиб боради. Ҳаттоки, уларнинг юз тузилиши ҳақида ҳам ҳеч қандай ахборот бўлмаслиги, уларни шахсига аниқлик киритиш имконини бермайди. Бундай ҳолларда, биринчи вазифа тармоқдаги экстремистик оқим етакчисининг шахсига аниқлик киритишдир.

Диний экстремизм факти юзасидан жиноят иши қўзғатилгандан сўнг, шахси аниқланмаган субъект билан интернет ва ижтимоий тармоқлар орқали алоқага киришган фойдаланувчиларни топиш юзасидан тезкор тергов ҳаракатлар амалга оширилади. Оператив бўлимларга тергов топшириқлари юборилади. Аксарият ҳолларда, ижтимоий тармоқларда экстремистик гуруҳлар ташкил этган асосий иштирокчини аниқлашликни имкони бўлмайди ва тергов органлари ходими жиноят ишидан шахси аниқланмаган субъектларга нисбатан тегишли қисми қўшимча тезкор тадбирлар ўтказиш учун алоҳида иш юритувга ажратилади.

2018 йилда Ўзбекистонда жами аниқланган диний экстремизм ҳамда терроризм билан боғлиқ жиноятлар таҳлил этилганда, йил давомида жами тергов олиб борилган 289 та ушбу турдаги жиноятларнинг 240 тасидан шахси аниқланмаган субъектларни ҳаракатларига ҳуқуқий баҳо бериш ва уларни аниқлаш юзасидан алоҳида материаллар ажратилиб, оператив бўлинмаларга юборилган. Шахсига оид маълумотлари аниқланмаган шахсларнинг асосий қисми эса айнан Интернет тармоғида турли тақиқланган гуруҳларда фаолият олиб борган шахслар ҳисобига тўғри келган.

Бундан ташқари, 2018 йил 30 июлда “Экстремизмга қарши кураш тўғрисида”ги Қонуннинг қабул қилиниши билан ушбу соҳадаги кўплаб масалалар ҳуқуқий тартибга солинди. Бироқ, Қонун нормаларига бошқа норматив-ҳужжатлар ҳалигача тўлиқ мувофиқлаштирилмаганлиги амалиётда қатор муаммоларни келтириб чиқармоқда.

Хусусан, бугунги кунда тергов амалиётида экстремизм билан боғлиқ жиноятларни тергов қилишда асосий муаммолардан бири бевосита “экстремизм” тушунчасига Қонунда берилган таъриф билан боғлиқдир. Яъни, Қонунининг 3-моддасида “экстремизм – ижтимоий-сиёсий вазиятни беқарорлаштиришга, Ўзбекистон Республикасининг конституциявий тузумини зўрлик билан ўзгартиришга, ҳокимиятни зўрлик ишлатиб эгаллашга ва унинг ваколатларини ўзлаштириб олишга, миллий, ирқий, этник ёки диний адоват қўзғатишга қаратилган ҳаракатларнинг ашаддий шакллари ифодаси”-деб таъриф берилган.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодекси 159-моддаси (Ўзбекистон Республикасининг конституциявий тузумига тажовуз қилиш) диспозицияси “Ўзбекистон Республикасининг амалдаги давлат тузумини Конституцияга ҳилоф тарзда ўзгартиришга, ҳокимиятни босиб олишга ёхуд қонуний равишда сайлаб қўйилган ёки тайинланган ҳокимият вакиллари ҳокимиятдан четлатишга ёхуд Ўзбекистон Республикаси ҳудудий яхлитлигини ҳилоф тарзда бузишга очикдан-очик даъват қилиш, шунингдек, бундай мазмундаги материалларни тарқатиш мақсадида тайёрлаш, сақлаш ёки тарқатиш” – дея таърифланган.

Бундан ташқари, Жиноят кодексининг 244¹-моддаси (Жамоат хавфсизлиги ва жамоат тартибига таҳдид соладиган материалларни тайёрлаш, сақлаш, тарқатиш ёки намоёниш этиш) диспозицияси эса “Диний экстремизм, сепаратизм ва ақидапарастлик ғоялари билан йўғрилган, қирғин солишга ёки фуқароларни зўрлик билан кўчириб юборишга даъват этадиган ёхуд аҳоли орасида ваҳима чиқаришга қаратилган материалларни тайёрлаш ёки уларни тарқатиш мақсадида сақлаш, шунингдек диний экстремистик, террорчилик ташкилотларининг атрибутларини ёки рамзий белгиларини тарқатиш ёхуд намоёниш этиш мақсадида тайёрлаш, сақлаш” – деб тавсифланган.

Муаммо шундаки, суриштирув ва тергов амалиётида шахснинг ёнидан “Ўзбекистон Республикасининг амалдаги давлат тузумини Конституцияга

хилоф тарзда ўзгартириш” мазмунидаги материаллар аниқланган ёхуд ушбу турдаги материалларни тарқатган тақдирда шахснинг ҳаракатларини Жиноят кодексининг қайси моддаси (159 ёки 244¹) билан квалификация қилишда тортишувлар юзага келмоқда.

Шахснинг ёнидан “Ўзбекистон Республикасининг амалдаги давлат тузумини Конституцияга хилоф тарзда ўзгартириш” мазмунидаги материаллар аниқланган ва уларни шахс тарқатган ҳолларда ушбу шахснинг ҳаракатларини Жиноят кодексининг 244¹-моддаси ёки 159-моддаси билан квалификация қилиш мумкин. Аммо, қонунчилик талабларидан маълумки ҳар бир ижтимоий ҳавфли қилмишга битта норма орқали жавобгарлик белгиланади.

Шунингдек, Диний экстремизм билан боғлиқ жиноятлар таҳлиliga кўра, 2018 йил давомида жами содир этилган ушбу турдаги жиноятларнинг 48%ини, диний экстремизм, сепаратизм ва ақидапарастлик ғоялари билан йўғрилган,

- қирғин солишга ёки фуқароларни зўрлик билан кўчириб юборишга даъват этадиган, аҳоли орасида ваҳима чиқаришга қаратилган материалларни тарқатиш мақсадида сақлаш,

- Ўзбекистон Республикасининг амалдаги давлат тузумини Конституцияга хилоф тарзда ўзгартиришга,

- ҳокимиятни босиб олишга,
- қонуний равишда сайлаб қўйилган ёки тайинланган ҳокимият вакиллари ҳокимиятдан четлатишга,

- Ўзбекистон Республикаси ҳудудий яхлитлигини Конституцияга хилоф тарзда бузишга очикдан-очик даъват қилиш мазмундаги материалларни тарқатиш мақсадида сақлаш кўринишидаги жиноятлар ташкил этган.

Шу ўринда диний экстремистик ва бошқа тақиқланган материалларни сақлаш деганда, жиноят предметларини айбдорнинг эғалигида ёнида, бинода, махфий ерда ва бошқа жойларда бўлиши билан боғлиқ ҳар қандай қасддан қилинган ҳаракатлар тушунилади. Жиноят предметларини сақлаш учун жавобгарликни белгилашда, ушбу предметлар тарқатиш мақсадида

сақланаётганлигини аниқлаш лозим, акс ҳолда бундай мақсаднинг аниқланмаганлиги қилмишни ушбу норма билан квалификация қилинишини инкор этади.

Бугунги кунда тергов амалиётида диний экстремизм билан боғлиқ жиноятларни терговини олиб боришда айнан тақиқланган материалларни тарқатиш мақсадида сақлаб келаётганлигини аниқлашда турли муаммолар келиб чиқмоқда.

Хусусан, Жиноят кодексининг 156-моддаси (Миллий, ирқий, этник ёки диний адоват қўзғатиш), 159-моддаси (Ўзбекистон Республикасининг конституциявий тузумига тажовуз қилиш), 244¹-моддаси (Жамоат хавфсизлиги ва жамоат тартибига таҳдид соладиган материалларни тайёрлаш, сақлаш, тарқатиш ёки намоёниш этиш), 244³-моддаси (Диний мазмундаги материалларни қонунга ҳилоф равишда тайёрлаш, сақлаш, олиб кириш ёки тарқатиш) диспозицияларида тақиқланган материалларни тарқатиш мақсадида сақлаган ҳолда жиноий жавобгарлик келтириб чиқариши белгилаб қўйилган.

Аммо, тергов ва суд амалиётида гумонланувчи, айбланувчи, судланувчи ва ҳимоячи ХМҚО томонидан аниқланган материал тарқатиш мақсадида сақламаётганлиги, ҳеч қандай тарқатиш нияти бўлмаганлиги таъкидланади.

Мақсадни (қасд ёки эҳтиётсизлик) аниқлаш учун эса бир қатор тергов ва суриштирув ҳаракатларини ўтказиш лозим бўлади. Аввало, оператив бўлинмаларга тергов топшириғи бериш орқали тақиқланган материал аниқланган шахснинг ҳаёт тарзи, унинг яқин танишлари тўлиқ ўрганилиши, уларнинг ДЭТларга алоқалари ва диний оқимларнинг ғояларига бўлган муносабатини таҳлил қилиниши лозим.

Шунингдек, гумонланувчидан аниқланган тақиқланган материалларнинг сони ҳам субъектив томонни (қасд ёки эҳтиётсизлик) аниқлашда ёрдам бериши мумкин. Агарда гумонланувчида икки ёки ундан ортиқ тақиқланган мазмундаги материаллар аниқланган тақдирда уларни тарқатиш мақсадида сақлаш сифатида

баҳолашга асос бўлиши мумкин. Бу ҳолат терговчининг ички ишончи асосида ҳал этилади.

Шу билан бирга, аниқланган материал мазмунини ҳам инобатга олиш керак. Чунки аниқланган материал очикдан-очик ҳамма учун тушунарли тилда, яққол диний экстремизм мазмунда бўлса ва уни тақиқланган эканлигини махсус экспертиза тайинламасдан туриб ҳам билиш имкони бўлса гумонланувчининг ҳаракатларини тақиқланган материалларни тарқатиш мақсадида сақлаш – деб баҳолашга асос бўлиши мумкин. Аммо, гумонланувчида битта тақиқланган материал аниқланса, ҳамда унинг тақиқланган эканлигини тегишли экспертиза хулосалари билангина аниқлашнинг иложи бўлса, гумонланувчининг ҳаракатларини жинойт сифатида баҳолашга шошмаслик лозим. Ҳолат юзасидан қўшимча терговга қадарли текширув ҳаракатларини ўтказгандан сўнггина ҳолатга ҳуқуқий баҳо бериш мақсадга мувофиқдир. Аммо юқоридаги келтирилган муаммони ҳал этиш юзасидан бирор-бир норматив-ҳужжатда белгилаб берилмаган.

Бундан ташқари, амалиётда кўплаб муҳокама-тортишувларга сабаб бўлаётган ҳолатлардан яна бири интернет ва ижтимоий тармоқларда тақиқланган материалларга “klass”, “like” тугмаларини босиш орқали ёхуд ушбу материалга муносабат (комментарий) билдириш ва баҳолаш орқали бошқа шахсларга тақиқланган материални тарқатиш жинойтидир.

Бугунги кунда Ўзбекистонда “Одноклассники.ру”, “Whatsapp”, “Telegram”, “Facebook”, “Twitter” ижтимоий тармоқлари кенг тарқалган бўлиб, энг оммабоп бўлган “Одноклассники.ру” ижтимоий тармоғида 7 млн. (92 % мобил телефон орқали) фойдаланувчи мавжуд. Ҳар куни ушбу ижтимоий тармоққа Ўзбекистондан 1,5 миллион киши киради. Фуқаролар ушбу сайт орқали тахминан кунига 10,5 мингта хабар жўнатишади, 450 мингта шарҳ (комментарий) қолдиришади, 120 мингдан ортиқ сурат жойлашади, 800 мингта яқин “класс”, 1,5 миллионга яқин баҳо қўйишади ва 130 минг та янги статус

ёзишади. Таққослаш учун, “Одноклассники” сайтида кунига 220 миллион донa хабар ёзилади. Бунда Ўзбекистоннинг улуши тахминан 5 фоизни ташкил этади.

Кўпчиликка маълумки, “Одноклассники.ru”, “Facebook” ва “Twitter” каби ижтимоий тармоқларда фойдаланувчилар бирор материалга (аудио, видео, ёзув кўринишидаги ва ҳ.к.) “klass”, “like” тугмаларини босиш ёхуд ушбу материалга шарҳ (комментарий) ёзиш ва баҳолаш орқали ўз муносабатини билдирган тақдирда, ушбу материал қандай кўринишда бўлишидан қатъий назар тармоқдаги барча дўстларига (друзья) ва кузатувчиларига тарқайди. Натижада, унинг дўстлари ҳам мазкур материални кўриш имконига эга бўлади.

Баъзи ҳолларда тармоқ фойдаланувчилари ўзлари англаган ва англамаган ҳолда ижтимоий тармоқлардаги тақиқланган материалларга муносабат билдирадилар. Бунинг оқибатида, тақиқланган материал юзлаб, минглаб шахсларга тарқаб кетади. Бу ҳолат ХМҚОлар томонидан аниқланиб, гумонланувчи аниқланганда, у материал тақиқланган эканлигини билмаганлиги ёхуд материалга муносабат билдириш билан уни тарқатиш мақсади бўлмаганлигини маълум қилади. Тергов органлари ходимларида эса гумонланувчининг ҳаракатларидаги қасдни аниқлашда қийинчиликлар юзага келади. Яъни, гумонланувчи англаган ва материални тақиқланган эканлигини билгани ҳолда ижтимоий тармоқда тарқатган бўлиши ҳам мумкин, ёхуд материални тақиқланган эканлигини билмаган ва унга муносабат билдирганида тармоқдаги бошқа дўстларига тарқаб кетишлигини билмаган бўлиши ҳам мумкин. Агар мазкур ҳаракат эҳтиётсизликдан содир этилган бўлса, ушбу ҳаракат жиноят сифатида баҳоланмайди. Бундай ҳолларда юқорида таъкидлаганимиздек, қўшимча терговга қадарли текширув ҳаракатларини ўтказиш ҳамда гумонланувчини тезкор йўллар орқали тўлиқ ўрганиб чиқиш мақсадга мувофиқ бўлади.

Бундан ташқари, диний экстремизм билан боғлиқ ҳаракатлар содир этилганда, ҳолат юзасидан олиб бориладиган терговга қадарли текширув ҳаракатларида жиноят иши қўзғатилмаган ҳолларда рухсат этилмаган тергов

ҳаракатларини ўтказиш ҳолатлари кузатишмоқда. Натижада, гумонланувчи ва уларнинг ҳимоячилари томонидан шахснинг ҳуқуқ ва эркинликлари бузилаётганлиги юзасидан кўплаб эътирозлар билдирилган.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодекси 329-моддаси талабларидан келиб чиқиб, жиноят иши қўзғатилгунига қадар фақатгина шахсий тинтув, олиб қўйиш, ҳодиса содир бўлган жойни қўздан кечириш, экспертиза ўтказиш, тафтиш тайинлаш, тезкор-қидирув тадбирларини ўтказиш ҳақида топшириқлар бериш мумкин бўлса-да, айрим ҳолларда экстремизм билан боғлиқ ҳолатлар бўйича ўтказилаётган терговга қадарли текширув ҳаракатлари давомида таниб олиш учун кўрсатиш, юзлаштириш ва бошқа тергов ҳаракатларини ўтказиш ҳолатлари кузатилади. Қонун талабларида эса ушбу тергов ҳаракатлари фақатгина жиноят иши қўзғатилганидан сўнг ўтказилиши белгилаб қўйилган. Бу ҳолат процесс иштирокчиларининг кескин норозилигини келтириб чиқаради.

Шунингдек, бугунги кунда шахснинг конституциявий ҳуқуқлари билан боғлиқ айрим ҳолатларнинг қонунчилик йўли билан тартибга солинмаганлиги, процесс иштирокчиларининг ҳақли эътирозларига сабаб бўлмоқда.

Хусусан, ҳозирда энг кўп кузатилаётган интернет ва ижтимоий тармоқлар билан боғлиқ жиноятларда терговга қадарли текширув ва дастлабки тергов давомида шахснинг розилигисиз ёхуд прокурор ва суддан розилик (санкция) олмасдан, фуқароларнинг шахсий маълумотлари ҳисобланган ижтимоий тармоқлардаги хат-хабарлари олиниб, ўрганилмоқда. Бу ҳолат шахслар томонидан эътирозлар билдирилишига олиб келмоқда.

Ўзбекистон Республикаси ЖПКнинг 18-моддасида “фуқароларнинг шахсий ҳаёти, уларнинг турар жойлари дахлсизлиги, ўзаро ёзишмалари, телеграф алоқалари ва телефон орқали сўзлашувларининг сир сақланиши қонун билан қўриқланади”-деб белгиланган. Шунингдек, ушбу кодекснинг 166-моддасида суд розилиги билан хатлаб қўйилиши мумкин бўлган почта-телеграф жўнатмалари жумласига барча турдаги хатлар, телеграммалар, радиogramмалар,

бандероллар, посилкалар, почта контейнерлари киришлиги кўрсатилган. Ушбу модда билан хат-хабарларни хатлаш ва кўздан кечириш тартиби ҳам белгиланган бўлиб унга кўра, гумон қилинувчининг, айбланувчининг, судланувчининг бошқа шахсларга юборган ёхуд бошқа шахсларнинг гумон қилинувчига, айбланувчига, судланувчига юборган почта-телеграф жўнатмаларида содир этилган жиноятга доир маълумотлар ёки иш учун аҳамиятга молик ҳужжатлар, буюмлар бор деб гумон қилиш учун етарлича асослар мавжуд бўлганда, прокурор, терговчи ёки суриштирувчи мазкур шахсларнинг барча почта-телеграф жўнатмаларини ёки уларнинг айримларини хатлаш тўғрисида илтимоснома қўзғатиш ҳақида мазкур тергов ҳаракатини ўтказиш асосларини баён этган ҳолда қарор чиқаради. Ушбу қарор прокурор розилиги билан судга юборилади ва суднинг розилиги билан шахснинг хат-хабарлари хатланади ва кўздан кечирилади.

Шунингдек, “Ахборот эркинлиги принципи ва кафолатлари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни ҳамда “Миллий ахборот ресурсларини муҳофаза қилишга доир қўшимча чора тадбирлар тўғрисида”ги Вазирлар Маҳкамаси қарорига киритилган ўзгартиришларга асосан фойдаланувчи томонидан махсус кириш кодлари билан ҳимояланган ахборотлар махфий ахборотлар сирасига киритилган.

Барча давлатлар учун мажбурий характерга эга бўлган 1948 йилда қабул қилинган “Инсон ҳуқуқлари бўйича умумжаҳон декларацияси”нинг 12-моддасида ҳам инсонларнинг барча турдаги ёзишмалари шахсий маълумотлари эканлиги, ушбу маълумотларга ҳеч ким дахл этиши мумкин эмаслиги белгилаб қўйилган.

Аммо, бугунги кунда амалиётда диний экстремизм билан боғлиқ ишларда гумонланувчи, айбланувчи ва процессни бошқа иштирокчиларининг интернет ва ижтимоий тармоқлардаги ёзишмалари терговга қадар текширув, суриштирув ва дастлабки тергов даврида прокурор ва суднинг розилигисиз (“Хабеас корпус” институтига риоя қилинмасдан) олинмоқда ва кўздан кечирилмоқда.

Инсонларнинг ижтимоий тармоқлардаги ёзишмалари ва шахсий маълумотлари ЖПКнинг 16-боби (кўздан кечириш) асосида баённомага расмийлаштирилган ҳолда олинмоқда.

Хулоса сифатида айтганда, диний экстремизмни вужудга келиши ва ривожланишига таъсир этувчи омиллардан келиб чиқиб унга қарши кураш, хусусан, дастлабки тергов ҳаракатларини ўтказиш механизмларини ишлаб чиқиш, мазкур турдаги жиноятларни олдини олишга ёрдам беради. Шунингдек, ушбу турдаги жиноятларни тергов қилишнинг процессуал тартибини замон талабларидан келиб чиқиб такомиллаштириб борилмаслиги процесс иштирокчиларининг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларини бузилишига, фуқароларни давлатга бўлган норозилигини кучайишига ҳамда мамлакатни халқаро майдонда имиджини тушишига олиб келиши мумкин.

Адабиётлар рўйхати; Библиографические ссылки; References:

1. Rustamboev, M. X. "O 'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksiga sharh. Maxsus qism." *T.:«Adolat» nashriyoti* (2016).
2. Расулев, Абдулазиз, Бобиржон Иззатуллаев, and Илмира Расулева. "Туркий давлатлар ташкилоти ҳамкорлигининг устувор йўналишлари ва Ўзбекистоннинг ўрни." *Общество и инновации* 3.9/S (2022): 9-15.
3. Расулев, Абдулазиз, and Б. Рузметов. "Обеспечение прав и законных интересов личности при производстве выемки и обыска." in *Library* 21.1 (2021): 1-7.